

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІ
ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚПЕН КҮРЕС МӘСЕЛЕЛЕРІН ЗЕРДЕЛЕУ ЖӨНІНДІГІ
ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР ПО ИЗУЧЕНИЮ ПРОБЛЕМ
БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ, ҚЫЛМЫСТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ЖӘНЕ
КРИМИНАЛИСТИКА КАФЕДРАСЫ
КАФЕДРА УГОЛОВНОГО ПРАВА, УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА И
КРИМИНАЛИСТИКИ

**«ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҢ, ҚЫЛМЫСТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ
ЖӘНЕ КРИМИНАЛИСТИКАНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»**
*атты Қазақстан халқының бірлігі мерекесіне арналған жоғары оқу
орындарының арасындағы жыл сайынғы магистранттар мен
студенттердің ғылыми конференциясының*
МАТЕРИАЛДАРЫ

30 сәуір 2013 жыл

VII Шығарылым

МАТЕРИАЛЫ

*Ежегодной Межвузовской научной конференции
магистрантов и студентов, посвященной Празднику
единства народа Казахстана*

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УГОЛОВНОГО ПРАВА,
УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА И КРИМИНАЛИСТИКИ»**

30 апреля 2013 года

VI Выпуск

Алматы қаласы

город Алматы

Проведение ежегодной межвузовской научной конференции и публикация материалов осуществлены в рамках 1342/ГФ «Разработка криминалистических технологий при расследовании преступлений в условиях глобализации»

Ответственный редактор

д.ю.н., профессор Р.Е. Джансараева

Члены редколлегии:

к.ю.н., доцент Б.М. Жугралина

к.ю.н., доцент А.Д. Байсалов

старший преподаватель М.Е. Акболатова

магистр юридических наук, ассистент Л. Бисенғали

А__ **Актуальные** проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминалистики: материалы ежегодной межвуз. науч. конф. магистрантов и студ., посвященной Празднику единства народа Казахстана. 30 апреля 2013 г. – Алматы: Казак университеті, 2013. - 212 с.

ISBN

В сборнике представлены научные доклады участников ежегодной межвузовской научной конференции «Актуальные проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминалистики», организованной Научно-исследовательским центром по изучению проблем борьбы с преступностью и кафедрой уголовного права, уголовного процесса и криминалистики юридического факультета Казахского национального университета имени аль-Фараби. В научных докладах магистрантов и студентов поднимаются и актуализируются современные проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминалистики, проблемы гуманизации уголовной политики и другие.

Материалы конференции адресуются студентам, магистрантам, докторантам, преподавателям, а также всем тем, кто интересуется вопросами научного решения актуальных проблем уголовно-правовых дисциплин.

**УДК
ББК**

Болатбекқызы Ә.,
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
заң факультетінің 3 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: құқық магистрі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті заң факультеті қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу және криминалистика кафедрасының ассистенті Арын А.А.

АДАМНЫҢ АЯҚ ІЗДЕРІН ЗЕРТТЕУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Трасология-бұл із түсетін объектілердің сыртқы құрылысының белгі көрінісіне ие іздер, іздің түсу механизмі,сонымен қатар, қылмыстық соттық іс жүргізудегі маңызға ие жағдайларды анықтайтын мақсатта жүргізілетін құралдар, әдістер мен тәсілдерді табу,тіркеу, алу,сақтау және зерттеу туралы криминалистикалық білім саласы. **Трасология** (фр. *la trace* – із және грек. *logos* – ілім) — іздер туралы криминалистикалық ілім. Криминалистік техниканың құрамдас бөлігі. Адамның (аяғының, қолының, тістерінің, ерінінің, аяқ киімінің), жануарлардың, көлік құралдарының, қылмыс құралының іздерін, олардың пайда болу механизмін, із арқылы анықтау және салыстыру тәсілдерін зерттейді. Іздің пайда болу заңдылықтарын, із түсіруші және із қабылдаушы объектілердің қасиеттерін анықтайды.

Аяқ іздерінің тікелей объектісі болып, аяқ киімнің табанының,жалаң аяқ және шұлық кигенде қалатын іздер. Шұлықпен қалған іздерді зерттеу үшін дактилоскопия әдісімен зерттейді. Қалған аяқ іздері арқылы,тек қана із туралы мәліметтер ғана емес,сонымен қатар динамикалық стереотипі нақты адамның қозғалыстағы ерекшеліктері, жүріс-тұрысы да сипатталады. Жүрістің қалыптасуына тек анатомиялық қана емес сонымен қатар психофизиологиялық ерекшеліктер де әсер етеді. Жүріс пен жүгіру қозғалыстың әдеті болып табылады. Соған сәйкес, іздерді зерттеу кезінде тек бір ғана ізді қарастырудан,барлық іздерді қарастырған дұрыс. Оны криминалистикада іздердің жолы деп атайды. Ол келесі белгілермен сипатталды: қозғалыс бағыты,жүріс сызығы, оң және сол қадамның қадамның ұзындығы,өкшенің айналу бұрышы. Жүріс-тұрыстың барлық белгілерін қарастырып отырып,жалпы белгілеріне қозғалыс бағыты мен жүріс сызығын жатқызсақ,ал жеке белгілеріне қалғанның барлығын жатқызамыз. Аяқ киім іздерін қарастыру кезінде, аяқ киім табанының жалпы және жеке белгілерін қарастырамыз. Жалпы белгілеріне: аяқ киім табанының ұзындығы,өкшенің бар жоқтығы,табанының қатаю әдісі,табанның бөліктері, табанның тозу дәрежесі және т.б. Жеке белгілері үшке бөлінеді:

– аяқ киімді жасау кезінде пайда болған белгілер:өлшемі мен пішіні,аяқ киімді жасау кезіндегі кемшіліктер,яғни жыртықтар,немесе белгілі бір детальдардың жетіспеуі.

– аяқ киімді кию барысында пайда болған белгілер:өкшесінің желініп кетуі,сырылып кетулер,белгілі бір ерекше суреттерімен,детальдарының орналасуы,өкше шегелерінің болмауы.

– аяқ киімді жөндеуге беру барысында пайда болған белгілер: металдан жасалған өкшелер, өкшенің желінуін жамайтын жамағыштар және олардың көлемі.

Аяқ киім іздері зат, сурет және құрал түрінде болуы мүмкін. Іздің құралына оқиға болған жерде бөлек табылған өкше, бау жатады. Іздің заттарына аяқ киімнің өкше не қыр жағымен сырғығанда пайда болатын іздер. Мұны кримналистикада қалыптасу механизмі деп атайды. Аяқ киімнің суреті көбінесе, көлемді болып келеді. Ол деформацияланған, яғни қар немесе лайда орын алады. Формацияланған цемент ұнтақтарының еденге жеткілікті көлемде себілуі кезінде қалыптасады. Беткі қабатты іздер көбінде еден бетіндегі шаңмен жаңадан боялған, кеппеген еден бетіндегі адам іздерін жатқызсақ болады. Адам іздерін зерттеу барысында статикалық адам іздері маңызды болып келеді. Ал динамикалық адам іздері идентификациялауға қолайсыз болып табылады. Бұрынғы кезде іздер тек топырақта, еденде, жылтыр және теріден жасалған жиһазда көрінеді деп есептеген. Соңғы кезде, көрінбейтін және әлсіз көрінетін, ағаш, металл, әйнек, резеңке және линолеумнен де алуға болады. Осы іздерді қарау кезінде аяқ киімнің табанының микробөлшектерін де анықтауға болады. Сонымен қатар, жердің, құрылыс материалдарының, тыңайтқыштардың, химикаттардың, жанар-жағармай, минералды майлардың микробөлшектері болуы мүмкін. Егер, аяқ киім табаны қардан немесе жаңбырдан дымқыл болса, онда мұндай ұсақ бөлшектер анық көрінеді. Латентті іздерді анықтау үшін ультракүлгін сәулелерді қолданған жөн. Ферромагнитті порошокты қолданғанда, папилярлы іздерді де байқауға болады. Оны ақ немесе қара қағаз бетін қолдану арқылы анықтаймыз. Дактилопленканың да көмегі өте зор. Қан немесе аяқ іздерін алуға 2 не 3 % полимер ерітіндісін қолдану арқылы алуға болады. Шаң не кір аяқ киіммен кілем бетінде қалған ізді анықтауға электростатикалық әсер көмектеседі. 10 мың вольт шамасындағы, үздіксіз токпен пленкаға жіберу нәтижесінде алады. Кейбір іздер ұнтақ үстінде қалады. Олардың қалпын сақтап қалу өте қиын, сондықтан, косметикалық лактар мен аэрозольдардың көмегі өте зор. Іздерді анықтаудың дәстүрлі әдісі, медициналық гипс арқылы, ізге гипсті құйып, анықтайды. Қазіргі кезде парафин де кеңінен қолданылады. Ізге клей құйып, сосын оның кепкен уақытында алады. Іздерді алу кезінде мүмкіндік болса, із қалған бөлшекті де алуға болады. Практикада, аданың ізін алу үшін темір жолдың маңындағы асфальті де алған, себебі, онда қан табылған. Оқиға болған жердегі іздерге қарап, қылмыс жасау уақытында қанша адамның болғандығын анықтауға болады. Шұлықпен қалдырылған іздерде аяқтың аномалиясында анықтауға болады. Шұлықпен қалдырылған адам іздерін зерттеу ортопед және сот дәрігері шақырылады. Ізді идентификациялау үшін тұлғаға, зеленка, бояу, типографиялық бояулармен жағылған табанмен қағаз бетіне адым жасау керек.

Адам іздерін зерттейтін ғылым антропоскопия деп аталады. Трасологиялық мағынаға ие адам іздері былай ажыратылады: қол, қолғап,

аяқ, аяқ-киім, тіс, бастың бөлшектері, бет, папилярлы өрнектері жоқ, яғни ерін, мұрын, маңдай, киім, қан іздері.

Аяқ іздері әр түрлі қылмыстарды тергегенде оқиға болған жерден табылуы мүмкін. Аяқ іздерін қарау мен жалғасушы сараптамалық зерттеу қылмыскерді табу мен іздестіру үшін қолданатын маңызды мән-жәйларды анықтайды.

Аяқ іздері арқылы оны қалдырған адам туралы,яғни оның бойы, жүрісіндегі ерекше белгілер,аяқ-киім белгілері туралы,әрекет жағдайы туралы,яғни қозғалыс жылдамдығы мен бағытын анықтауға, адамды және оның аяқ-киімін салыстыру үшін қолдануға болады [1].

Іздер жалаң-аяқ, аяқ киім, шұлық киген аяқ ізі бойынша ерекшеленеді. Аяқ киім іздері көлемді әрі беткі қабатты болуы мүмкін. Көлемді іздер оқиға болған жерде жеңілдікпен қарастырылады. Жердің беткі қабатына түскен іздер ластанған немесе боялған табанмен қалдырылған жағдайда жақсы, анық көрінеді.

Жалаң-аяқ іздеріне табан өлшемі, әрбір саусақ ұзындықтары мен ендері, табанның жалпы қалыбы, папиляр өрнектердің жалпы құрылысы, флесорлы, яғни иілген қабаттар көрініс алады.

Шұлық киілген аяқ іздерінің жалы белгілері болып мыналар табылады: шұлық өлшемі, жіптердің тоқылуы мен схемасы, өкше жақтарының тігістері.

Аяқ киім табанының жалпы белгілері болып: табанның қойылуы, табанның және оның бөлшектерінің қалпы, олардың жалпы сипаттамасы, табан өкшесі, шегелері, тақалары, өндіруші фабрика белгілері.

Аяқ іздері арқылы адамның шамамен бойы,оның киім өлшемін анықтауға болады. Антропометриялық зерттеулер ер адамның табан өлшемін 15,8 және әйел бойын 15,5 пайызға теңесетіні анықтаған [2].

Адам іздеріне анализ жасау барысында,ол адамның бойының ұзындығы, жүрісінің ерекшеліктері, жол жүруінің бағыты айқындалады. Адам іздерін жалаң аяқ,аяқ киіммен және шұлықпен деп бөліп қарастырамыз. Қазақстан Республикасының табиғат жағдайына байланысты, жалаң аяқ іздер өте сирек кездеседі. Анализ жасау үшін тек бір ғана із емес, бірнеше іздердің жиынтығын алады. Криминалистикада іздердің жиынтығын, іздердің жолы деп атайды [3].

Іздердің жолына қарап отырып, қозғалыстың бағытын,шамамен адамның бойының ұзындығы,ақсақтығы немесе аяғын сылтық басатындығы және қараңғыда жүру фактісі анықталады.

Жалаң аяқ іздің анықталу және бекіту тәсілі қолдікімен ұқсас. Жалаң аяқ іздердің жеке белгілеріне табанның пропорциясы,саусақтардың жеке-жеке иілімі, тыртықтардың болуы, папилярлы өрнектер жатады.

Шұлықпен қалған аяқ іздеріне: аяқ өлшемі, шұлықтың тоқылу схемасы, тігісіндегі ерекшеліктер, өндіруші фабриканың ерекшеліктері.

Жалпы белгілері- аяқ киімнің табаны, өлшемі, формасы, конструкциясы. Ерекше белгілеріне аяқ киімге келтірілген өзгерістер, бұзылулар, кию және жөндеу барысындағы өзгерістер.

Адам іздерін бекіту үшін оны суретке түсіру қолданылады. Көлемді адам іздерінен құймалар алынады. Беткі қабаттағы іздер үшін із көшіру пленкасын қолданады.

Кейбір іздерді зерттеген кезде оқиға орнын қарау хаттамасында мына шарттар болуы тиіс: Із табылған жер мен із қалған жердің сипаттамасы; іздің түрі көлемді және беткі қабатты, іздің пішіні: туфли, етік, бәтеңке, жалаң аяқ; іздің көлемі, іздің суреті, егер көрінетін болса; өкшенің жеке ерекшеліктері таға, жамау, ұлтандар; із табылғаннан кейінгі белгіленген шаралар, жазықтықта ұнтақ себу, жабысқақ лентаға ізді түсіру; ізді алу және арнайы қораптарға салу; оқиға болған жерді қарау хаттамасынан үзінді; іздерді арнайы материалдарға көшірме жасау кезінде кейбір мағлұматтардың жоғалуы; із қабыдаушы материал ретінде мөлдір, түссіз, қаралау дактилопленка дұрыс; фотопленканы хаттамаға бекітуге болады [4].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Е.Тілеубергенов Криминалистика, Алматы 2002 жыл
2. Абуов А. Ф. «Криминалистика негіздері» Алматы: Жеті Жарғы, 2004
3. Белкин Р. С. «Криминалистикалық энциклопедия». Москва: Издательство БЕК, 1997.
4. А.Г.Филиппов. Криминалистика. Полный курс.- Москва, Юрайт.- 2012.

СОДЕРЖАНИЕ

Абдрахман А.Д. Қылмыстан сақтандыру және сот билігі.....	
Абдрахметова А., Жоламанова Н. Адвокаттық қызметті ұйымдастыру.....	
Абен Т.А. Жеке басы белгісіз мәйіттерді криминалистикалық есепке алудың мәселелері.....	
Адамбеков А.А. Қазақстандағы ювеналды юстицияның дамуы және қызмет атқару ерекшеліктері.....	
Айнакулова Д. Этика адвоката.....	
Асқарқызы Ә. Кісі өлтірудің тергеу әрекеттерінің ерекшеліктері.....	
Асубаева А.С. Криминалистикалық одорологияның қылмысты ашудағы маңызы.....	
Асубаева А., Джаугаштина А. Қылмыстық сот ісін жүргізуде бәсекелестік принципінің қылмыстық процессуалдық мәселелері.....	
Әбдіқожаева А., Базарлинова А. Адвокаттық құпия және адвокаттың кәсіби әдебі.....	
Әшімбаева А.М. Проблемные вопросы уголовно-правовой и криминалистической характеристик угона и кражи транспортных средств.....	
Байбалаев А.Б. Кәметке толмағандардың құқық бұзуға бейім мінез-құлқы және оның алдын алудың проблемалары.....	
Баймбетова Л.Т. Криминалистикалық болжамдар және олардың қылмыстарды ашу мен тергеудегі рөлі.....	
Байшуахов А.М. Специфика судебной речи.....	
Балтабаев А.Ғ. Бүгінгі күннің маңызды мәселелерінің бірі ұйымдасқан қылмыстық топтардың тарабынан орын алатын бопсалау қылмысымен күресу болып табылады.....	
Болатбекқызы Ә. Адамның аяқ іздерін зерттеудің мәселелері.....	
Бураханова А.Н. Некоторые особенности женской преступности.....	
Дарибаева Қ.Б. Жаңа құқықтық саясат тұжырымдамасы.....	
Даутова Н. Судебное красноречие.....	
Даутова Н. Некоторые особенности допроса как разновидности общения... ..	
Джаугаштина А.К. Хабар-ошарсыз кеткен тұлғаларды криминалистикалық есепке алудың мәселелері.....	
Dzhumakhanbetova E. Qualification of an unfinished crime.....	
Дүйсенбай Р.М. Тонау бойынша жүргізілетін алғашқы және кейінгі тергеу әрекеттері мен жедел-іздістіру шаралары.....	
Ем М. Проблемы участия законного представителя в допросе несовершеннолетнего подозреваемого, обвиняемого на предварительном расследовании.....	
Ералиева К.Ш. Проблемы прокурорского надзора за законностью исполнительного производства.....	
Естібай А.А. Проблемы педофилии среди молодежи.....	
Жұмақұлова А.М. Ақша белгілерінің техника – криминалистикалық сараптамасы.....	

Жумаханова Х.Ж. Телефонды сөйлесімдерді тыңдаудың құқықтық аспектілері.....	
Жумаханова Х.Ж. Қорқорды қорғайтындар «қор» болды.....	
Ибраева А.Ч. Проблемы профилактики преступлений, совершаемых детьми с девиантным поведением.....	
Ибрашев Н.М. Қорқытып алушылық қылмысы бойынша кейінгі тергеу әрекеттерінің тактикалық ерекшеліктері.....	
Ильяшева Д.Б. Адвокатская тайна.....	
Итахунова Г. К вопросам предупреждения насилия над женщинами.....	
Кабен Н. Проблемы предупреждения женской преступности.....	
Каймулдинова П. Трасология.....	
Калилаханов А. Значение обвинительной речи прокурора в судебном разбирательстве.....	
Кожаметова А. Участие адвоката в гражданском процессе.....	
Кудабаева А.Б. Кәмілеттік жасқа толмағандардан жауап алудың ерекшелігі.....	
Кусаинов А.Г. Доказательственная речь (как должна звучать убедительная речь).....	
Макрушин А.О. Виды судебных речей и их особенности.....	
Малқарбаева М. Общеуголовная корыстная преступность.....	
Мәулен Қ.Ә. Ізін суытпай қылмыстарды тергеудің әдістемесі.....	
Мірәлиева М., Үмбет А. Қазақстан Республикасында адвокаттық қызметінің мәселелері.....	
Мукажан А. Проблемные вопросы квалификации хулиганства.....	
Муратова А. Қазақстан Республикасында кәмілетке толмағандардың қылмыстық жауаптылығы.....	
Нұрланұлы Б. Қылмыстан сақтандырудың жүйеленуі.....	
Омарова М.С. Қазақстан Республикасы прокуратура органдарының биліктің басқа да тармақтарымен өзара байланысы.....	
Омарова Н., Омарова М. Шет мемлекеттеріндегі адвокатура және адвокаттардың құқықтық жағдайы.....	
Өрісбаева З.Т. Жол-көлік оқиғасын тергеу әдістемесі.....	
Сағынаева Ұ.С. Криминалистикалық есепке алу және оның қылмысты ашу мен тергеудегі рөлі.....	
Сағынбаева Ә.Е. Қылмыстық заңды дамыту – негізгі құқықтық қажеттілік.....	
Сандықбаева А. Причины и условия преступности несовершеннолетних.....	
Сатыбалдина С.К. Тінту тактикасының ерекшеліктері.....	
Сембай Д. Жауап алу тактикасының ерекшеліктері. Кәмілет жасқа толмағандардан жауап алу немесе жауап алғанда қолданылатын тактикалық әдістер.....	
Серик М.Т. Обстоятельства, исключющие участие адвоката в качестве защитника.....	
Серікбаев А.М. Криминалистикалық одорология және оның қылмыстарды ашу мен тергеудегі маңызы.....	

Тастанов А.Д. Азаматтық істер бойынша адвокат өкілдің рөлі: құқықтық негіздемелері.....	
Тойшыбаева А. Судебная речь.....	
Торбек А.С. Адвокат в уголовном процессе.....	
Төлмұратова А.Т. Адвокаттық құпия.....	
Халимназаров Б. Некоторые вопросы деятельности органов прокуратуры в Республике Казахстан.....	
Хильман А.И. Телефонды сөйлесімдерді криминалистикалық қамтамасыз ету.....	
Шарафи С. Проблемы оперативно-розыскной деятельности.....	
Шукуралиев Ф. Некоторые вопросы модернизации правоохранительной системы.....	
Ягмусова А. Эвтаназия: проблемы квалификации и правового закрепления...	